

XXI Seminarium Mediewistyczne
pt. Książka na pograniczu chrześcijaństwa
wschodniego i zachodniego (X - XVI w.),
Poznań 12 - 14 października 2000

Badania nad historią kultury przeżywają w ostatnich latach żywiołowy rozwój, stąd też nie może dziwić liczny udział młodych naukowców z Polski, Niemiec, Białorusi i Ukrainy w odbywającym się w październiku ubiegłego roku w Poznaniu XXI Seminarium Mediewistycznym. Przedmiotem zainteresowania uczestników Seminarium była tym razem książka w życiu społeczeństw europejskich w średniowieczu i w początkach nowożytności. Zwrócono przy tym uwagę na fakt wzajemnego przenikania się w kulturze pisanej chrześcijaństwa wschodniego i zachodniego.

Obrady otworzył prof. Szczęsny Skibiński (Poznań). Przedmiotem zainteresowania uczestników seminarium były w tym dniu szczególnie dzieje sztuki. Ulrich Kudel (Kilonia) omówił problem średniowiecznego malarstwa książkowego (Das Buch in der mittelalterlichen Buchmalerei). Tematykę zdobnictwa kodeksów w czasach karolińskich omówiła Isabel Gerds (Kilonia) w referacie pt. „Das karolingische Ewangeliar des Essener Domschatzes”. Kolejnym referentem była Małgorzata Smorąg-Różycka, która zajęła się ilustrowaną książką jako modelem artystycznym. Przedmiotem jej zainteresowania był bizantyjski pierwowzór Psalterza Kijowskiego. Dwa kolejne referaty: Christine Kieker (Kilonia) pt. „Die südwestdeutsche Buchmalerei in der Reformklöstern vor, während und nach dem Investiturstreit i Sławomira Skrzyniarza (Kraków) pt. „Przedstawienie Zstąpienia Chrystusa do otchłani (Anastasis) w zachodnim malarstwie książkowym X - XII wieku: recepcja bizantyjskiej tradycji ikonograficznej”, ukazały różne style w zdobnictwie średniowiecznych kodeksów iluminowanych. Następnie Christian Waszak (Kilonia) wygłosił referat na temat: „Der Einfluss der Amienser Johannesreliquie auf die Salomé-Darstellungen in der Buchmalerei”. Z kolei Hanna Barvienava (Mińsk) omówiła tematykę zdobień iluminatorskich białoruskich ksiąg rękopiśmiennych z X - XV w. Zagadnienie to kontynuował Edward Zajkowski (Mińsk) w referacie pt. „Miniatura Latopisu Radziwiłłowskiego jako źródło do badań pogaństwa”. Kronika Radziwiłłowska była również przedmiotem zainteresowania Jerzego Bochana (Mińsk), który przeanalizował jej warstwę ikonograficzną pod kontem uzbrojenia wojsk Wielkiego Księstwa Litewskiego. Ostatnim referatem ukazującym książkę jako dzieło sztuki było wystąpienie Macieja Gąsiorowskiego (Poznań) na temat flamandzkiego malarstwa książkowego („Chronique de Hainaut”: iluminatorzy Jeana Wauquelin u źródeł swych miniatur). Joanna Gorecka-Kalita (Kraków) wygłosiła referat traktujący o książce w starofrancuskiej powieści arturiańskiej w XIII w.

Wieczorem organizatorzy zaprosili uczestników sesji na spotkanie poświęcone pamięci Twórczyni Seminarium prof. Alicji Karłowskiej-Kamzowej. Dzięki nagraniu radiowemu, wysłuchano krótkiego wykładu Profesor na temat sztuki witrażowej. W trakcie spotkania prof. Szczęsny Skibiński dokonał prezentacji ostatniej książki Alicji Karłowskiej-Kamzowej (*Spółczesność średniowieczna na szachownicy życia*). Licznie zgromadzeni przyjaciele i uczniowie pani Profesor z radością przyjęli decyzję organizatorów poznańskich spotkań mediewistycznych o nadaniu Jej imienia Seminarium Mediewistycznym.

Obrady drugiego dnia konferencji rozpoczęła Joanna Gorecka-Kalita, która odczytała referat Piotra Tylusa (Kraków) pt. „Książka średniowieczna w oczach filologa”. Następnie Krzysztof Ratajczak (Poznań) wygłosił referat o książce w kręgu dynastii piastowskiej. Anastasia Skiepan (Mińsk) przedstawiła zagadnienie funkcjonowania księgozbiorów na Białorusi w XIV - XVI w.

Kolejne referaty poświęcone były recepcji zachodniej literatury na wschodnich krańcach Rzeczypospolitej. Dzmitry Dulko (Grodno) zajął się tłumaczeniami średniowiecznych pieśni rycerskich

w literaturze Wielkiego Księstwa Litewskiego w XV - XVI w., natomiast Natalia Śliż (Grodno) skupiła się na zagadnieniu książki w rodzinie szlacheckiej Wielkiego Księstwa Litewskiego w XVI w. Z kolei Andrzej Januszkiewicz (Grodno) przedstawił rolę książki jako broni politycznej w połowie XVI w. (na przykładzie sytuacji w Wielkim Księstwie Litewskim).

W programie drugiego dnia Seminarium wyróżnić można blok referatów poświęconych kwestii związków między Europą Zachodnią (łacińską) a Europą Wschodnią. Ludmiła Iwanowa (Mińsk) wygłosiła referat pt. „Brzeskie starodruki XVI w. w kontekście związków kulturalnych Wielkiego Księstwa Litewskiego z Zachodem”. Z kolei Katarzyna Sobkowiak (Poznań) zajęła się źródłami ideowymi drzeworytów z Szauffenbergowskiej wersji modlitewnika „Hortulus animae”. Jakub Niedźwiedz (Kalwaria Zebrzydowska) przedstawił książkowe zbiory bazylianów wileńskich z XVII i XVIII w., Lubow Sobolewa natomiast dokonała analizy księgozbioru polskiego kolegium jezuickiego w Płocku w XVI i XVII w. Następnie Oksana Worotnikowa (Mińsk) przedstawiła słuchaczom postać księdza Bobrowskiego i jego badania dotyczące dziejów książki na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego. Referatem zamykającym obrady było wystąpienie Georgija Galenczenki (Mińsk), poświęcone narodowemu i stanowemu charakterowi cyrylicznego i łaćnińsko-polskiego druku na Białorusi w XVI w. Podsumowania obrad dokonał Jacek Kowalski.

Trzeciego dnia Seminarium, odbył się naukowy objazd po Wielkopolsce, który obejmował wizytę w Bibliotece Kórnickiej, gdzie uczestnicy sesji zapoznali się ze zbiorami rękopisów i inkunabułów i zwiedzili zamek, następnie zwiedzili katedrę w Gnieźnie.

XXI Seminarium Mediewistyczne należy uznać za udane pod względem naukowym. Wygłoszono 23 referaty, obejmujące swą tematyką szerokie spektrum zagadnień związanych z dziejami książki, jej funkcjami w życiu społeczeństw Europy Środkowo-Wschodniej, a także wzajemnym przenikaniem się kultury łaćnińskiej i grecko-ruskiej, chrześcijaństwa wschodniego i zachodniego na ziemiach Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. W pracach Seminarium wzięli udział historycy, historycy sztuki, filolodzy z Niemiec, Polski, Litwy, Ukrainy i Białorusi.

Tematem kolejnego, już XXII Seminarium Mediewistycznego im. Alicji Karłowskiej-Kamzowej będzie: „Koniec i początek: od pogaństwa do chrześcijaństwa”. Seminarium odbędzie się w dniach 18-19 października 2001.

Krzysztof Ratajczak

„Oświata i szkoła narodów bez państwa w Europie Środkowej i Wschodniej (XIX - XX wiek)”

W dniach 6-8 maja 2001 r. w Centrum Rekreacyjno-Szkoleniowym „Sana” w Polanicy Zdrój, odbyła się, zorganizowana przez Instytut Pedagogiki oraz Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego, konferencja naukowa poświęcona oświacie i szkolnictwu narodów pozbawionych swej państwowości w XIX i XX wieku.

W związku z planem utworzenia zespołu do badań związanych z problemami oświaty w dobie transformacji ustrojowej w Europie Środkowej i Wschodniej, pierwszy dzień konferencji był przygotowawczym spotkaniem seminaryjnym, podczas którego wstępnie został zasygnalizowany projekt międzynarodowego programu badawczego „Oświata a procesy transformacyjne w Europie Środkowej i Wschodniej”.